

MARGARET ATWOOD

RĂU TRUPESC

Traducere din limba engleză și note de
Ioana Văcărescu

CORINT
FICTION

II

Unul dintre primele lucruri pe care mi le amintesc, spune Rennie, este că stau în picioare în camera bunică-mii. Intră lumină pe geam, soarele acela gălbui, fără vlagă, de iarnă, totul e foarte curat și mie mi-e frig. Știu c-am făcut ceva rău, dar nu mai țin minte ce. Plâng, strâng în brațe picioarele bunicii, dar nu mă gândesc la ele ca fiind niște picioare, mă gândesc la ea ca fiind o singură bucată compactă, de la gât până la tivul fustei. Am senzația că mă țin de marginea a ceva, că vreau să fiu în siguranță, că dacă îi dau drumul, am să cad, vreau să fiu iertată, dar ea îmi desface mâinile deget cu deget. Zâmbește; se mândrea cu faptul că nu-și ieșea niciodată din fire.

Știu c-am să fiu închisă în pivniță singură. Mi-e frică, fiindcă știu ce-i acolo, un singur bec, pe care-l lasă, cel puțin, aprins, o podea din ciment care e mereu rece, pânze de păianjen, gecile de iarnă agățate în cuier lângă treptele de lemn, cazanul. Pivnița e singurul loc din casă în care nu domnește curățenia. Când mă închideau în pivniță, mă așezam mereu pe prima treaptă. Uneori erau tot felul de creaturi acolo, le auzeam fojgăind de colo-colo, animale mici care se pot sui pe tine, și se pot cățara pe picioare. Plâng,

fiindcă mi-e frică, nu pot să mă abțin, și chiar dacă n-aș fi făcut nimic rău, tot aș fi fost închisă aici, fiindcă am făcut zgomot, fiindcă am plâns.

„Râzi, iar lumea întregă va râde cu tine”, zicea bunica. „Plângi, și vei plânge singură.” Multă vreme am urât mirosul de mănuși jilave. Am copilărit înconjurată de bătrâni: bunicul și bunica, mătușile și unchii părinților, care veneau în vizită după ce mergeam la biserică. Și pe mama o vedeam tot bătrână. Nu era, dar părea bătrână fiindcă era mereu în preajma lor. Pe stradă mergea încet, ca să poată ține bătrânii pasul cu ea, vorbea tare, ca ei, își făcea griji pentru orice detaliu. Se și îmbrăca asemenea lor, cu rochii închise la culoare, cu gulere înalte și modele mărunțele, nevinovate: buline sau rămurele înflorite. Am învățat bine trei lucruri când eram mică: să fac liniște, ce să nu spun și cum să privesc lucrurile fără să le ating. Când mă gândesc la casa aia, mă gândesc la obiecte și la tăceri. Tăcerile erau aproape vizibile: mi le imaginam cenușii, plutind în aer ca un fel de fum. Am învățat să ascult lucrurile care nu erau rostite, fiindcă de obicei erau mai importante decât cele rostite. Bunică-mea era cea mai pricepută la tăceri. Era de părere că e nepoliticos să pui întrebări directe.

Obiectele din casă erau un alt fel de tăcere. Ceasuri, vase, măsuțe, dulapuri, bibelouri, seturi de solnițe și pipernițe, pahare din sticlă colorată¹, farfurii de porțelan. Erau considerate importante fiindcă pe vremuri aparținuseră altcuiva. Erau impozante și fragile, în același timp: impozante pentru că le simțeam amenințătoare. Te amenințau cu fragilitatea lor, erau întotdeauna la un pas de a se sparge. Obiectele

¹ În engleză *cranberry glass*, material roz-vișiniu, obținut prin turnarea de aur coloidal în sticlă topită.

astea trebuiau curățate și lustruite o dată pe săptămână, de către bunică-mea, când încă mai era în stare, apoi de măică-mea. Era de la sine înțeles că nu le puteai vinde sau da. Singurul mod în care puteai scăpa vreodată de ele era să le lași cuiva prin testament și pe urmă să mori.

Cele mai multe nu erau frumoase. Nici nu trebuiau să fie frumoase. Nu trebuiau decât să fie din soiul potrivit: standardul nu era frumusețea, ci decența. Țsta era cuvântul preferat al mamei și al mătușilor, când veneau în vizită. „Vezi că intru, te găsesc decentă?”, se întrebau vesele când intrau în vreun dormitor sau la baie. Decența însemna să ai hainele pe tine, în toate felurile posibile.

Dacă erai fată, era mult mai bine să fii decentă, decât să fii frumoasă. Dacă erai băiat, problema nu se punea așa; aveai de ales între a fi fraier și a nu fi. Hainele puteau fi decente sau indecente. Ale mele erau întotdeauna decente, chiar și miroseau decent, a lână și naftalină, cu un iz de soluție pentru mobilă. Alte fete, din familii care erau considerate imorale și depravate, purtau haine indecente și miroseau a violete. Opusul lui „decent” nu era „frumos”, ci „țipător” sau „de prost-gust”. Oamenii țipători, de prost-gust beau, fumau și cine știe ce altceva mai făceau? Toată lumea știa. În Griswold, toată lumea afla tot ce se întâmpla, mai devreme sau mai târziu.

Așadar, aveai de ales, tu hotărâi dacă oamenii aveau să te respecte sau nu. Era mai dificil dacă veneai dintr-o familie care nu era respectabilă, dar puteai ajunge decent, până la urmă. Dacă aveai o familie respectabilă, de pe altă parte, puteai hotărâ să n-o faci de rușine. Și cel mai sigur mod de a n-o face de râs era să nu faci nimic ieșit din comun.

Familia mea era respectabilă datorită bunicului meu, care odinioară fusese doctorul. Nu un doctor, ci doctorul:

pe vremea aceea, doctorii aveau teritoriile lor, ca motanii. În poveștile pe care mi le spunea bunica despre el, bunicul conducea un plug de zăpadă și se aventura prin viscole ca să smulgă bebeluși din burțile mamelor, pe care le tăia și apoi le cosea la loc, la un moment dat a amputat piciorul unui bărbat cu un fierăstrău obișnuit, anesteziindu-l cu un pumn zdravăn, fiindcă nu-l putea ține nimeni nemișcat și nu aveau destul whisky, și-a riscat propria viață intrând într-o fermă unde își pierduse un om mințile, l-a amenințat cu pistolul, după ce-și împușcase în cap unul dintre copii, și acum amenința să-i împuște și pe ceilalți. Bunică-mea o considera vinovată pe mamă, care fugise de acasă cu câteva luni înainte. Bunicul a salvat viețile copiilor, care au ajuns pe urmă la un orfelinat. Nimeni nu voia să adopte niște copii care aveau părinții săriți de pe fix: toată lumea știa că lucrurile de genul ăsta se transmit în familie. Bărbatul a ajuns la spitalul de nebuni. Când voiau să se exprime mai formal, oamenii îi spuneau sanatoriu pentru bolnavi cu nervii.

Bunică-mea îl venera pe bunicul, sau cel puțin așa zicea toată lumea. Când eram mică, îl consideram un erou, și într-un fel cred că a fost, în Griswold nu puteai ajunge mai erou de atât decât dacă fuseseși pe front. Îmi doream să fiu ca el, dar după primii ani de școală am uitat cu totul. Bărbații erau doctori, femeile erau asistente; bărbații erau eroi, iar femeile ce erau? Femeile le bandajau rănilor și cam aici se oprea discuția despre eroi.

Poveștile pe care le spuneau mama și mătușile mele despre bunicul erau cu totul diferite, însă nu le istoriseau niciodată de față cu bunica. Erau, în cea mai mare parte, despre temperamentul lui violent. Când erau copile, ori de câte ori se apropiau de ceea ce considera el a fi limita decenței, amenința că-o să le bată cu cravașa, însă n-a făcut-o niciodată.

Avea senzația că este îngăduitor, fiindcă nu-și puna copiii să stea duminica nemișcați pe o bancă toată ziua, cum făcuse tatăl lui. Îmi era foarte greu să fac legătura între poveștile astea, sau cele ale bunică-mii, și bătrânul fragil pe care nu trebuia să-l deranjeze nimeni din somnul de după-amiază și care trebuia protejat, precum ceasurile ori ca bibelourile. Mama și bunica aveau grijă de el la fel cum aveau grijă de mine, eficient și cu o atenție sporită pentru mizerie; dar cu mai multă bucurie. Poate chiar erau bucuroase. Poate se bucurau că se afla sub controlul lor, în sfârșit. Au plâns mult la înmormântarea lui.

Bunică-mea fusese într-o formă extraordinară pentru o femeie de vârsta ei; toată lumea zicea asta. Dar după moartea bunicului, a început să i se deterioreze starea. Așa se exprima mama când îi veneau în vizită surorile. Amândouă erau măritate, așa scăpaseră din Griswold. Eu eram la liceu deja, așa că nu mai petreceam la fel de mult timp ca înainte prin bucătărie, dar într-o zi am intrat peste ele și râdeau toate trei, un răs pe înfundate, ca și cum ar fi fost într-o bi-serică sau la o înmormântare: știau că e un sacrilegiu și nu voiau să le audă bunica. Nici nu m-au observat, atât de absorbite erau de răsul lor.

N-a vrut să-mi dea cheia de la casă, le povestea mama. Ca nu cumva s-o pierd.

Asta le-a făcut să izbucnească iar în răs.

Până la urmă, săptămâna trecută mi-a dat o cheie, și eu am scăpat-o printre zăbrelele de la aerisirea din podea.

Și-au tamponat ușor ochii, extenuate de parcă ar fi alergat. Ce nerozie! a zis mătuși-mea din Winnipeg.

Ăsta era cuvântul pe care îl folosea bunică-mea în legătură cu orice lucru cu care nu era de acord. N-o mai văzusem niciodată pe mama râzând în halul ăla.

Nu ne băga în seamă, mi-a zis mătuși-mea.

Râdem ca să nu plângem, a spus cealaltă mătușă.

Râdem ca să n-o luăm razna, a zis mama, strecurând un strop de vinovăție în conversație, cum făcea întotdeauna.

Asta le-a readus cu picioarele pe pământ. Știau că viața mamei, faptul că mama nu avea o viață, de fapt, le permitea lor să trăiască.

Pe urmă, bunică-mea a început să aibă probleme cu echilibrul. Se urca pe câte un scaun sau pe un taburet, ca să ia ceva de sus, lucruri mult prea grele pentru ea, și cădea. De obicei făcea asta când nu era mama acasă, iar când se întorcea, o găsea lungită pe jos, înconjurată de cioburi de porțelan.

După aceea a început să i se ducă memoria. Hălăduia noaptea prin casă, deschizând și închizând ușile – încerca să se întoarcă la ea în cameră și n-o mai găsea. Uneori nu mai știa cine era ea sau cine eram noi. Odată m-a speriat rău, a intrat în bucătărie, ziua în amiaza mare, în timp ce eu îmi făceam un sandvici cu unt de arahide, după școală.

Mâinile mele! a zis. Le-am lăsat pe undeva și acum nu le mai găsesc.

Ținea mâinile în sus, cu un aer neputincios, ca și cum nu le putea mișca.

Sunt chiar acolo, i-am spus. Unde ți se termină brațele.

Nu, nu! mi-a răspuns nerăbdătoare. Nu alea, alea nu mai sunt bune. Celelalte mâini, alea pe care le aveam înaintea, alea cu care ating lucrurile.

Mătușile stăteau cu ochii pe ea, pe geamul de la bucătărie, cât cutreiera prin curte, inspectând ruinele degerate ale grădinii de care mama nu mai avea timp să se ocupe. Pe vremuri era plină de flori, cârciumărese și fasole roșie urcătoare,

care creștea pe niște țărugi unde veneau câteva păsări colibri. Bunica mi-a zis odată că așa e Raiul: „dacă ești suficient de bun, primești viață eternă și ajungi într-un loc în care sunt mereu flori.” Am impresia că ea chiar credea asta. Mama și mătușile mele nu credeau, cu toate că mama mergea la biserică și, când îi veneau surorile în vizită, cântau toate imnuri religioase după cină, în bucătărie, în timp ce spălau vasele.

Are impresia că grădina e tot acolo, a zis mătușă-mea din Winnipeg. Uită-te și tu! O să stea afară până îngheață.

Trimite-o la azil, a zis cealaltă mătușă, privind figura trasă a mamei, semilunile vineții de sub ochii ei.

Nu pot. Are zile în care e bine, perfect normală. Ar fi ca și cum aș ucide-o.

Pe mine să mă scoateți în câmp și să mă-mpușcați, dacă ajung vreodată așa, a zis cealaltă mătușă.

La vremea aceea, eu nu mă gândeam decât cum să scap din Griswold. Nu voiam să rămân prizonieră acolo, ca mama. Cu toate c-o admiram – toată lumea îmi spunea întruna cât de admirabilă e mama, era, practic, o sfântă –, nu voiam să-i semăn în niciun fel. Nu voiam să am familie sau să fiu mama cuiva – niciodată; nu aveam ambiții de genul acesta. Nu voiam să am obiecte ale mele, nici să le moștesc pe ale altora. Nu voiam să fac față. Nu voiam să mi se deterioreze starea. Mă rugam să mor înainte să ajung ca bunică-mea, și acum chiar cred că așa o să fie.

*